

Introduktion

Bilden av 1968 och 70-talets barnböcker

Vi minns gärna 1970-talet som årtiondet då barnboken blev politisk. När det efterföljande decenniets kritiker så smått började sammanfatta periodens framstötter på barnboksfronten var domen emellertid hård. Missnöjet riktade sig främst mot det krav på socialt orienterad realism och den avoga inställning till fantastik som man menade var kännetecknande för 1970-talets barnboksdebatt och barnboksutgivning. Ett talande exempel finner vi hos Ronny Ambjörnsson, som på försommaren 1981 poängterade att Göran Palms krav på en mer verklighetsorienterad litteratur vid 1960-talets början hade fått ett synnerligen stort inflytande på barnlitteraturens område. Uppenbarligen föreföll det honom som om de verklighetstillvända och realistiska barnböckerna hade tagit över på bekostnad av fantasi och sagor:

Drakar och troll fick snällt loma sin väg och in marscherade klasskämpar och förortsfolk. Kring 1970 var realismen på modet inom barnlitteraturen. Under 70-talet har jag högläst för mina barn om hur Elsa dammsuger sitt hus, och det finns, vågar jag påstå, inte en del i dammsugaren som de inte förstår sig på. (R. Ambjörnsson)

I sin summering av det gångna årtiondet hävdar Ambjörnsson vidare att sagorna kom att "portförbjudas" från barnlitteraturen och att detta förbud riskerade att få oönskade följder för de läsande barnen. Dels eftersom den insikt om samhällsproblemen som samhällstillvända barnböcker strävar mot inte nödvändigtvis leder till befrielse, utan också kan leda till resignation. Dels eftersom det finns mycket som inte går att beskriva i realismens formspråk, men som ändå hör livet till. Därmed blir det tydligt att Ambjörnsson under 1980-talets första år är en av dem som är med och konstruerar den berättelse som fram till i dag har haft inverkan på förståelsen av och intresset för en av de viktigare perioderna i barnlitteraturens moderna historia. Det är en schematisk bild av perioden som gör gällande att sagor, idyller och fantasifulle berättelser mer eller mindre exkommunicerades som verklighetsfrånvända, individcentrerade och konservativa. Så

här i efterhand kan man konstatera att denna bild av 1970-talet även kom att fylla en särskild funktion i historieskrivningen genom att den gav det efterföljande 1980-talet en kontrasterande identitet som varandes fantasins och sagans årtionde.

Berättelsen om 1970-talets barnboksutgivning fokuserar gärna den progressiva vänsterns och vardagsrealismens genomslag i barnlitteraturen och barnlitteraturdebatterna. Lena Kåreland har emellertid noterat att denna typ av litteratur endast utgjorde en mindre del av periodens hela barnboksutgivning (33). Men inte ens om man begränsar sig till den klart politiska eller tydligt verklighetstillvända och samhällsengagerade litteraturen stämmer det att realismen tog över, att fantasin och sagan gick i exil eller att barnböckerna helt dominerades av fakta och vardag. Bidragen i detta nummer visar tvärtom att fantasin och lekfullheten tog sig många – också politiska – uttryck under denna period.

Det är inte svårt att hitta illustrativa exempel på att åren runt 1968 internationellt sett brukar uppfattas som en tid för experimentlusta och radikal fantasi (Heywood; Haiven och Khasnabish). Den positiva funktion som fantasin tilldelas i detta historiska sammanhang kan uppfattas som en vilja att frigöra samhällsmedborgarna från det senmoderna samhällets och den industriella kapitalismens enkelspåriga och människofientliga förtryck. Även i den svenska barnboksutgivningen är det tydligt att flera barnboksförfattare gjorde bruk av fantastiska och sagolika genrer för att i olika avseenden påverka och befria sina läsare. Gunnar Ohrlanders och Helena Henschens klassiska *När barnen tog makten* (1969) är ett talande exempel på ett iscensättande av en sådan både förlösande och tygellös fantasi i revolutionens tjänst (Widhe, "Counter-Indoctrinations" 4). Att fantasin är något som sedan länge har kommit att förknippas med barn och barndom gör naturligtvis att barnet och barnlitteraturen kom att få en särskild roll när fantasin politiserades.

Andra spännande exempel på fantasins betydelse för det politiska engagemanget finner vi bland de böcker som tar upp den under 1960-talet allt viktigare miljöfrågan. Berättelserna om miljöförstöring och nedskräpning var återkommande i den svenska barnboksutgivningen under dessa år och motivet återspeglar den alltmer utbredda föreställningen att 1900-talsmänniskans livsstil och samhällssystem förstör naturen och förutsättningarna att leva på jorden. En översiktlig genomgång av de böcker som på olika sätt tar upp miljöfrågan åren runt 1968 visar att dessa inte alls begränsar sig till en socialrealistisk framställning av barnets vardagsverklighet i trängre mening – istället har vi här att göra med en engagerad och kritisk litteratur

som utnyttjar en rad olika fantastiska texttyper och genrer. Kort sagt innebar det politiska engagemanget inte alls att det litterära skapandet kringkars av en socialrealistisk norm eller av ett krav på att kasta sagorna överbord.

Åren runt 1968 utforskade samhällstillvända barnboksförfattare berättandets många skilda möjligheter. Bland de barnböcker som tar upp exempelvis miljöförstörelsen som ett viktigt motiv finner vi såväl nyskapande sagor med troll och övernaturliga väsen som science fiction-romaner, transformerade idyller, serieinspirerade bilderböcker om främmande världar och superhjältar, karnevaliska texter, allegorier, utopier, äventyrsberättelser, kriminalromaner och så vidare. Följer man gestaltningen av miljöfrågor i 1970-talets barnboksutgivning blir det därför tydligt att det inte finns någon helt skarp gräns till 1980-talets uppvärdering av fantasi och saga. Att berättelsen om 1970-talets politiska engagemang tidigt etablerades som en kontrastbild till 1980-talet som fantasins årtionde ligger emellertid helt i linje med litteraturhistorieskrivningens logik, som gärna skriver fram litteraturens historia i polariserande termer, som till exempel upplysning/romantik, förnuft/känsla, realism/modernism, tradition/förnyelse, och därmed också som en pendelrörelse mellan olika historiska perioder (Eysteinson 186 f.). Den som vill göra ytterligare en distinktion som har relevans för barnlitteraturens historia skulle eventuellt kunna skilja mellan fantasins politiska funktion och fantasins terapeutiska funktion – även om dessa två sidor av fantasin ser ut att kunna existera samtidigt och kanske rent av i ett och samma verk.

Intrycket av att sagan och fantasin återuppstod vid 1970-talets slut för att sedan slutgiltigt säkra sin ställning under 1980-talet etablerades tidigt. I vissa fall fastslås till och med ett särskilt årtal för genrens återuppståndelse, nämligen 1977, då Bruno Bettelheims *Sagens förtrollade värld. Folksagornas innebörd och betydelse* (1976, svensk översättning 1979) presenterades i en artikel av Per Wästberg i *Dagens Nyheter*. En motsvarande historieskrivning återfinns hos Lars Wolf, som vid mitten av 1980-talet försvarar sagorna mot alla angripare och utpekar Bettelheim som deras befriare. Samma år publicerades även en rad andra brett upplagda artiklar som attackerade vad man uppfattade som 1970-talets förhållande till saga och fantasi. Under den förkunnande rubriken "Slut på vardag och pekpinnar. Nu är sagan här igen", i *Svenska Dagbladet* vintern 1977, kan man exempelvis läsa att en ny epok i barnbokens historia hade infunnit sig. I efterhandsperspektiv är det en tämligen snabb förskjutning som nu tecknas. 1977 var det plötsligt tillåtet att skriva och läsa sagor igen,

men för "några år sedan handlade nästan alla nya barnböcker om barn i höghus, barn på dagis, barn med ensamma mammor, barn med skilda föräldrar [...] Böckerna dominerades av fakta och vardag, inte sällan med en politisk underton" ("Slut på vardag och pek-pinnar"). Betydelsefull för denna uppfattning om en strömkantring mot fantasin är också Gunila Ambjörnssons artikel "Behövs de blåa elefanterna?" i *Dagens Nyheter* som vänder sig mot alla "dötrista höghusböcker" och frågar om det inte är dags att plocka fram de fantasi-fulla böckerna igen. Hon skriver:

Fortfarande dras vi på de flesta kulturområden med ett trist etiketterande. **Politisk medvetenhet** = realism, på film "dokumentär". **Fantasi** = eskapism och verklighetsflykt, på TV "underhållning", i filmbranschen "kommersiell bio". (G. Ambjörnsson, "Behövs de blåa elefanterna?" em-fas i original)

Det är inte svårt att se hur denna berättelse om 1970-talet har tagit form. Kerstin Thorvalls artikel "Bor alla barnboksförfattare i Tomtebolandet?", som ifrågasätter barnbokstraditionen efter Elsa Beskow och som efterlyser mer verklighetstillvända och samtida barnböcker, har förstås varit viktig. Lennart Hellsings påpekande att vi behöver sagor i nära anslutning till barnens verklighet, "som utspelar sig i vår tid och miljö, med bilar istället för vagnar och fotbollsstjärnor istället för riddare" (38), är en annan viktig referenspunkt. Man skulle också kunna nämna den kritiska debatten om Astrid Lindgrens sagolika roman *Bröderna Lejonhjärta*, som hösten 1973 angreps av bland andra en barnboksgrupp från Göteborg. I ett skarpt och uppfordrande inlägg menade de att romanen "inte borde få finnas" eftersom den var farlig, förljugen och förenklande (Berg m.fl.). Särskilt betydelsefull i sammanhanget är till sist Gunila Ambjörnssons *Skräpkultur åt barnen* (1968), som hade ett ojämförligt inflytande på debatterna om barnlitteraturen och barnkulturen under 1960-talets sista år och långt in på 1970-talet. Ambjörnsson själv tycks dock inte på det hela taget ha försvarat en ståndpunkt som på ett bräde avvisar fantasi som eskapism.

Fantasi och vardagsverklighet

Barnkulturdebatterna i det svenska 1970-talet är noggrant genomlysta från olika perspektiv (Strandgaard Jensen; Weinreich; Janson; Gustafsson; Rönnberg; Lind; Kåreland; Kjersén Edman). När tiden runt 1968 tecknas lyfter man inte sällan fram att ord som "realistisk" och "politisk" gärna tillmättes ett positivt värde, medan barnlittera-

tur som var absurdistisk eller fantasifull på motsvarande sätt sägs ha kritiserats för sitt eskapistiska och konserverande innehåll. Det finns givetvis försök att nyansera en sådan ensidig bild av åren kring 1968. Redan i Vivi Edströms klassiska *Barnbokens form. En studie i konsten att berätta* (1980) noteras å ena sidan att sagan var populär under 1970-talet och att dess handlingslogik kunde utnyttjas i travestier med politiska och sociala syften (22). Kjersén Edman lyfter å andra sidan fram att en författare som Hans Peterson gjorde motstånd mot vad han upplevde som samtidens schematiska krav på realism och politiskt engagemang (113). Men även om man tar hänsyn till dessa viktiga nyanseringar har forskningen om tiden runt 1968 och 1970-talet inte i tillräckligt hög grad framhävt att även den samhällstillvända, socialt engagerade och politiska barnlitteraturen tog sig många olika uttryck och inte genomgående bör beskrivas som begränsad till ett renodlat realistiskt framställningssätt.

En barnbok som både är estetiskt radikal och samtidigt gestaltar hur den västerländska människan förstör jorden och utsätter oskyldiga för ett stort lidande är Max Lundgrens och Fibben Halds *Sagan om Lotta från Dösjöbro* (1969). När förlaget lanserade boken med reklamannonser i julhandeln samma år sades den handla om "vad barnen kan göra för att rädda världen" (Bonnier). Redan genrekategoriseringen saga i bokens titel värjer sig uttryckligen mot det krav på realism och vardagsverklighet som ofta lyfts fram som typiskt för den politiserade barnboken och barnboksdebatten vid denna tid (Widhe, "Max Lundgren" 37). Öppnar man bilderbokens pärmar och läser blir det snart tydligt att Lundgrens text blandar fantasifulla element med realistisk vardagsverklighet i ett uttalat syfte att be- myndiga läsaren och engagera honom eller henne i samtidens stora politiska problem: svält, fattigdom, flykt och krig. I en bestämd mening kan man därför säga att denna bok fullföljer det krav på en mer samtida saga som Helsing några år tidigare ställde i *Tankar om barnlitteraturen* (1963). Även flera av Halds färgrika illustrationer är allt annat än realistiska - framställda i en blandning av tekniker, såsom collage, tuschteckning och akvarell. I boken sammanförs fantasifulla bilder av underliga varelser med skildringar av mänskligt lidande som i sin tur kontrasteras med idylliska bilder av det lilla, utopiskt framställda Dösjöbro.

Att boken öppnar mot ett skapande som tar sig bortom realismens och vardagsverklighetens begränsning återspeglas även i själva handlingsförloppet, som följer barnlitteraturens återkommande grundmönster. Liksom klassiker som *Alice i Underlandet*, *Peter Pan* och *Till vildingarnas land* gestaltar *Sagan om Lotta från Dösjöbro* en

resa, som kan uppfattas som verklig resa, samtidigt som den också kan förstås som dröm och fantasi. Berättelsen handlar i korthet om hur Lotta färdas till Guds värld för att ifrågasätta hans plan att straffa människorna för att de inte tar hand om jorden. Den samtidigt uppfinningsrika och nonsenslika skildringen av Guds värld, i såväl Lundgrens text som Halds bilder, formar sig till ett credo för den skapande fantasin:

Där gick varelser som liknade små tecken, som man kan rista på en tioöring. Där kom några farande en halv meter ovanför golvet i en enda stor klump. Här gick en konstighet med hjärtat framför sig i en skottkärra. Här travade en som liknade en häst, men hade svansen växande ur ena örat och hovarna som horn i pannan. (Lundgren och Hald, opag.)

Det visar sig snart att Gud tänker flytta solen till en annan planet som behöver den bättre. Detta mycket konkreta straff kan tolkas som en illustration av hur en övermänsklig ordning talar tillbaka till människorna och demonstrerar hur det kommer att gå om de inte tar till vara på den gåva som jorden och den vackra naturen utgör. Sammanfattningsvis kan man därför säga att *Sagan om Lotta från Dösjöbro* visar hur barnboksförfattare vid denna tid kunde engagera sig i aktuella politiska frågeställningar i en form som överskrider realismens skrankor. Den framhäver fantasins plats i barnens liv, gestaltar hur de vuxna fördärvat planeten och håller fram en idyllisk, lantlig utopi, med barns lekar och fantasier, som ett hoppgivande alternativ.

Även i ett vidare perspektiv kan man se att litteraturens fantastiska och utopiska funktion förs fram som ett produktivt alternativ till vad som redan åren runt 1968 kunde uppfattas som en betryckande och svartsynt vardagsrealism. Här kom 68-rörelsens uppburna filosof Herbert Marcuse, och uppfattningen att det inte är uppvisandet av verklighetsmaterialet som är det avgörande utan själva fantasi-behandlingen av det, att spela en särskild roll. Att olika idéer om fantasins betydelse kom att få ett inflytande på debatten vid 1960-talets slut och under 1970-talet ser man till exempel i Artur Lundkvists artiklar "Till fantasins försvar" samt "Är svartsynen försvarlig?". Fantasins och de fantastiska genrernas betydelse diskuteras även vid samma tid av såväl Lennart Hellsing som Astrid Lindgren, Harry Kullman och Gunila Ambjörnsson, de två senare i sina bidrag "Resor i rymden" respektive "Propaganda, indoktrinering, värderingar" i den progressiva antologin *Läsning för barn. Orientering i dagens barnlitteratur* (1971).

Ändå är det rimligt att fråga sig om *Sagan om Lotta från Dösjöbro* verkligen är representativ eller om den är ett avvikande och udda exempel som inte alls speglar situationen för barnlitteraturen mellan 1968 och 1977. Svaret är att Lundgrens och Halds bilderbok på många sätt är avvikande samtidigt som den är representativ. Detta är inte så egenartat som det i ett efterhandsperspektiv kanske kan framstå. I den samtida barnbokskritiken hade spänningen mellan vardagsrealism och behovet av fantasi och utopi diskuterats av och till under hela 1970-talet. I dagspressens spalter tyckte sig några barnbokskritiker följaktligen redan 1970 kunna "skönja en viss tveksamhet hos de radikala inför det enorma utbudet av vardagsrealism inom barnlitteraturen. Behovet av höghusböcker och radhusskildringar tycks verkligen ha blivit tillgodosedda" (Ågren).

Nya bilder av åren runt 68

De artiklar som samlas under temat "Den nordiska barnboken runt 1968" i detta nummer av *Barnboken* visar sammantaget på något av bredden i periodens barnboksutgivning. Tillsammans ger de stöd åt uppfattningen att bilden av barnkulturen och barnboksdebatterna åren runt 1968 behöver underkastas nya prövningar och att skildringen av fantasi, lek och barnets upplevelser bör förstås även i en politisk kontext.

Att så är fallet blir tydligt i Lydia Wistisens artikel "Leken i antropocen. Skräpeestetik i Barbro Lindgrens *Loranga, Masarin och Dartanjang* (1969) och *Loranga, Loranga* (1970)", som behandlar skräpmotivets både ideologiska och estetiska dimensioner. Barbro Lindgrens humoristiska Lorangaböcker kan och har uppfattats som typexempel på att åren runt 1968 inte bara producerade socialrealistiska böcker utifrån en tydlig politisk dagordning, utan också eskapism och nonsens. Men som Wistisen påpekar är det långt ifrån självklart hur politiskt oskuldsfullt Lindgrens nonsens egentligen är, och därför frågar hon sig hur man som läsare ska förstå att en giraff ligger och snarkar med huvudet i en konservburk. Har detta snarkande möjligen något med stämningarna runt 1968 att göra? Wistisens iakttagelse att föregångaren Astrid Lindgrens Bullerbyidyll helt och hållet saknar skräp, medan Barbro Lindgrens Lorangavärld är späckad med skräp, utgör en startpunkt för ett resonemang om hur lek och skratt samtidigt kan inkludera ett engagemang för förändring. Wistisens artikel väcker frågan om på vilket sätt Lorangaböckernas utropande av fantasins och oordningens ordning går att tolka i ljuset av den radikala fantasins angrepp på samhällets normer för mänskliga relationer och vad som är värdefullt och inte.

Sophie Heywood och Helle Strandgaard Jensen tecknar i sin artikel "Exporting the Nordic Children's '68. The Global Publishing Scandal of *The Little Red Schoolbook*" händelserna runt utgivningen av Bo Dan Andersens, Søren Hansens och Jesper Jensens *Den lille røde bog for skoleelever* (1969), som snabbt översattes och gavs ut på olika språk, inte bara i de skandinaviska länderna, utan även i Belgien, Finland, Frankrike, Storbritannien, Östtyskland, Grekland, Island, Italien, och Nederländerna. Heywood och Strandgaard Jensen uppmärksammar att boken, som inriktade sig på elever från tio år och uppåt, tilltalade en något yngre målgrupp än den som vanligen brukar förbindas med ungdomsrevolten runt 1968. I deras artikel blir *Den lille røde bog for skoleelever* ett exempel på hur radikala idéer spreds mellan de europeiska länderna vid denna tid. På så sätt kan de placera in den skandinaviska diskussionen om barnlitteratur, barn och barndom i en vidare internationell kontext. Deras artikel betonar även att *Den lille røde bog for skoleelever* griper in i den rättighetsdiskurs som omgärdade talet om barn tiden runt 1968 och som fick ett uttryck även i barnlitteraturen. Det är värt att notera att Andersens, Hansens och Jensens bok fick ett annorlunda mottagande i Skandinavien jämfört med i det övriga Europa. Medan de tongivande rösterna i den skandinaviska kulturdebatten var förhållandevis positiva och boken blev en del av den rådande förändringsdiskursen, var stämningen ute i Europa mer uppjagad och moraliskt indignerad.

I artikeln "Slåss mot alla orättvisor. Katarina Taikon och föreställningen om barnets rättigheter runt 1968" uppmärksammar jag i linje med detta att gestaltningen av olika maktförhållanden mellan barn och vuxna, och synen på barnets rättigheter, gavs en specifikt politisk innebörd runt 1968. Katarina Taikon hade under 1960-talet etablerat sig som medborgarrättsaktivist i kampen för romernas rättigheter. Vid slutet av 1960-talet och under 1970-talet gav hon ut bokserien *Katitzi* (1969–1982) som aktualiserar både romerna och barnen som marginaliserade grupper i samhället. I min artikel visar jag hur hennes betydligt mindre uppmärksammade barnbok *Niki* (1970) gestaltar barnens på samma gång fantasifulla som allvarligt menade försök att göra uppror mot den inskränkta vuxenvärld som ständigt ska bestämma. Bokens uppror har en politisk dimension och ansluter till tidens antisystemiska förändringsdiskurs. Det betyder att *Niki*, liksom många andra barnböcker, helt enkelt riktade en ideologisk och moralisk kritik som slog mot en rad olika, men som man tyckte, sammanlänkade orättvisor. Den antisystemiska förändringsdiskursen runt 1968 riktade sig inte sällan mot vad man utpekade som det västerländska välfärdssamhällets kapitalistiska överkonsumtion

och nedsmutsning. Men också mot vad man upplevde som förtryckande ordningar mer generellt, det vill säga mellan västerlandet och andra länder, mellan män och kvinnor, mellan vuxna och barn, mellan de privilegierade och de missgynnade och så vidare.

Malena Jansons artikel "Kjell Gredes *Hugo och Josefin*. Ett barnkulturellt uttryck i samtiden och en barnfilm för framtiden" behandlar Kjell Gredes långfilmsdebut från 1967 som bygger på Marias Gripes böcker. Janson visar hur filmen i flera avseenden är att betrakta som tidstypisk, samtidigt som den också måste beskrivas som radikalt nyskapande. Filmen ansluter till idéer som återfinns i debatterna om barnkulturen runt 1968 och utmanar de gränser som traditionellt sett hade omgärdat barnfilmen i Sverige. Formmässigt kännetecknas filmen, enligt Janson, av en impressionistisk stil, vilken förmedlar ett inre tillstånd som bryter med tidigare barnfilmer. Därmed förebådar den en ny sorts barnfilm som kom att slå igenom på 1970-talet. Den vaga tidsåtergivningen i Gredes film tolkar Janson som en gestaltning av ett känslotillstånd snarare än som ett förlopp av kronologiskt ordnade händelser. Filmen går därför på tvärs med tidens barnfilmsideal och den berättarstil som fram till 1960-talets slut präglade barnfilmen såväl nationellt som internationellt. Det handlar om en särskild sorts magisk realism som Janson väljer att benämna "barnets realism". Med utgångspunkt i Jansons artikel kan man därför konstatera att de försök att gestalta barnets perspektiv och barnets upplevelse av världen, som i flera barnböcker åren runt 1968 också innebar en politiskt relevant uppvärdering av barnets sätt att tänka och handla, återfinns också i Gredes barnfilm.

I Lisa Källströms artikel "Pippi och utopin. En omslagsbild i den västtyska studentrevoltens kölvatten" behandlas avslutningsvis Astrid Lindgrens ställning i Västtyskland åren runt 1968. Med utgångspunkt i förlaget Oetingers magnifika utgivning av en samlingsvolym för att fira Astrid Lindgrens 60-årsdag, diskuterar Källström den motsägelsefulla ställning som Lindgren hade vid denna tid. Å ena sidan ansågs hennes lika uppfinningsrika som ottyglade berättelse om Pippi Långstrump vara en uppmaning till de unga läsarna att frigöra sig genom fantasin. Å andra sidan menade vissa kritiker från vänsterhåll att Pippi var eskapistisk läsning som inbjöd till oansvarighet och oförmåga. Källström betonar samtidigt att fantasin var viktig för vänsterrörelsen vid denna tid och att utopin kom att spela en alldeles särskild roll. Genom att uppmärksamma omslagen på några av de Pippiböcker som gavs ut i Västtyskland dessa år avlyssnar hon utgivningen potentiellt subversiva tilltal.

Astrid Lindgren är ingen typisk författare för åren runt 1968 och som nämndes inledningsvis utsattes hon för kritik också i Sverige. Samtidigt passade hennes gestaltning av Pippi Långstrump och hennes okonventionella livsstil fint in i den radikala tidsstämningens försök att med olika medel – genom konst, Mah-Jong-kläder, litteratur, happenings, film, musik och dans – befria människorna från vad man upplevde som samhällets förtryck. Därför kan man säga att även om det socialrealistiska och verklighetstillvända berättandet var viktigt i 1970-talets barnkultur, fick även den antiauktoritära fantasin om frihet och förändring en politisk och social relevans som präglade perioden på olika sätt (Heywood 21 f.; Widhe, "Counter-Indoctrinations" 8 f.).

Olle Widhe
gästredaktör för tema "Den nordiska barnboken runt 1968"

Litteratur

Ambjörnsson, Gunila. "Behövs de blåa elefanterna?". *Dagens Nyheter*, 24 juli 1977.

---. "Propaganda, indoktrinering, värderingar". *Läsning för barn. Orientering i dagens barnlitteratur*, redigerad av Gunila Ambjörnsson och Margareta Strömstedt, Stockholm, Bonniers, 1971, s. 18–24.

---. *Skräpkultur åt barnen*. Stockholm, Bonniers, 1968.

Ambjörnsson, Ronny. "Sagan låter barnen hata utan skuld känslor". *Dagens Nyheter*, 15 juni 1981.

Berg, Hans, m.fl. "Äventyr som inte borde få finnas". *Dagens Nyheter*, 22 december 1973.

Bettelheim, Bruno. *Sagens förtrollade värld. Folksagornas innebörd och betydelse*. Stockholm, AWE/Geber, 1979.

Bonnier. Reklamannons för *Sagan om Lotta från Dösjöbro*. *Dagens Nyheter*, 13 december 1969.

Edström, Vivi. *Barnbokens form. En studie i konsten att berätta*. Stockholm, Stegelands, 1980.

Eysteinson, Ástráður. *The Concept of Modernism*. Ithaca, Cornell University Press, 1990.

Gustafsson, Tommy. *Det var en gång. Historia för barn i svensk television under det långa 1970-talet*. Malmö, Universus Academic Press, 2014.

Haiven, Max och Alex Khasnabish. "What is the Radical Imagination?". *Affinities. A Journal of Radical Theory, Culture, and Action*, vol. 4, nr 2, 2010, s. 1–37.

Hellsing, Lennart. *Tankar om barnlitteraturen*. Stockholm, Rabén och Sjögren, 1963.

Heywood, Sophie. "Children's 68. Introduction". *Le '68 des enfants/ The Children's '68*, temanummer av *Strenæ. Recherches sur les livres et objets culturels de l'enfance*, vol. 13, 2018, s. 1–28, doi.org/10.4000/strenae.1998.

Janson, Malena. *När bara den bästa TV:n var god nog åt barnen. Om sjuttioalets svenska barnprogram*. Stockholm, Karneval, 2014.

Kjersén Edman, Lena. *I ungdomsrevoltens tid. Svensk ungdomsbok och dess mottagande åren kring 1968*. Diss., Umeå, Umeå universitet, Almqvist & Wiksell International, 1990.

Kullman, Harry. "Resor i rymden". *Läsning för barn. Orientering i dagens barnlitteratur*, redigerad av Gunila Ambjörnsson och Margareta Strömstedt, Stockholm, Bonniers, 1971, s. 141–145.

Kåreland, Lena. *Inga gåbortsföremål. Lekfull litteratur och vidgad kulturdebatt i 1960- och 70-talens Sverige*. Göteborg, Makadam, 2009.

Lind, Kalle. *Proggiga barnböcker. Därför blev vi som vi blev*. Malmö, Roos & Tegnér, 2010.

Lindgren, Astrid. "Liten korrespondens – Siv Widerberg/Astrid Lindgren". *Ord och Bild*, nr 76, 1967, s. 72.

Lundgren, Max och Fibben Hald. *Sagan om Lotta från Dösjöbro*. Stockholm, Bonniers, 1969.

Lundkvist, Artur. "Till fantasins försvar". *Dagens Nyheter*, 10 mars 1969.

---. "Är svartsynen försvarlig?". *Dagens Nyheter*, 4 januari 1970.

Ohrlander, Gunnar och Helena Henschen. *När barnen tog makten*. Stockholm, Gidlunds, 1969.

Rönberg, Margareta. *Vänsterordna? Pedagogiska? Av högre kvalitet? 70-talets barnteveprogram och barnfilmer kontra dagens*. Visby, Filmförlaget, 2012.

"Slut på vardag och pekpinnar. Nu är sagan här igen". *Svenska Dagbladet*, 3 december 1977.

Strandgaard Jensen, Helle. *From Superman to Social Realism. Children's Media and Scandinavian Childhood*. Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 2017.

Thorvall, Kerstin. "Bor alla barnboks författare i Tomtebolandet?". *Expressen*, 20 juni 1965.

Weinreich, Torben. *Den socialistiske børnebog*. Frederiksberg, Roskilde universitetsforlag, 2015.

Widhe, Olle. "Counter-Indoctrinations. Radical Childcare Books, Children's Literature and Children's Rights in Sweden around '68". *Le '68 des enfants/The Children's '68*, temanummer av Strenæ. *Recherches sur les livres et objets culturels de l'enfance*, vol. 13, 2018, s. 1–16, doi.org/10.4000/strenae.1907.

---. "Max Lundgren and the Development of Children's Rights in Swedish Children's Literature Around '68". *LIR.journal*, nr 9, 2017, s. 25–55.

Wolf, Lars. "Med sagan växer ordningen ur kaos". *Nerikes Allehanda*, 30 juli 1986.

Wästberg, Per. "Hemma i sagoskogen". *Dagens Nyheter*, 13 februari 1977.

Ågren, Britt. "Bl.a.". *Dagens Nyheter*, 14 november 1970.